

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica

Número 35
Hivern 2014

Un racó per descobrir

Es Saluet

Identificació

*El tord i
la grívia*

Naturalisme

*El corb
a les
Pitiüses,
una
extinció
anunciada*

*Maties Rebassa,
guanyador del BY Mallorca '13*

Viatge

Copenhaguen

El cel també és seu

Ratapinyades

A través de l'objectiu - Una imatge de natura

Podarcis pityusensis

Canon EOS 50D. Objectiu Canon EF 100-400 4.5-5.6 IS USM. ISO 100 f8 v 1/320 seg.
Illa des Bosc. Reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els Illots de Ponent. 1 d'agost de 2009

Els estius de 2008 i 2009 vaig embarcar-me en el projecte de retratar totes les subespècies de sargantanes que habiten a les reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els Illots de Ponent. Per això, vaig demanar autorització administrativa, ja que l'accés a aquests illots està restringit. Aquest ha estat un dels reptes fotogràfics més engrescadors que mai he emprès.

Les sargantanes són uns dels animals més fascinants que habiten a les nostres illes i des del punt de vista fotogràfic, a més, són subjectes molt interessants. Només a les Pitiüses hi ha més de quaranta poblacions aïllades de la nostra sargantana endèmica (Podarcis pityusensis), cadascuna amb les seues diferències. La variació de colors resulta espectacular. Va del blau intens de les sargantanes de Formentera, al negre de les poblacions melàniques de ses Bledes, passant per totes les tonalitats imaginables del verd, el bru i, fins i tot, els tons ataronjats.

Sent una especial admiració per aquests petits tresors de la nostra fauna, que ja habitaven les nostres illes milers d'anys abans que el primer home hi arribàs per primera vegada. Són uns dels seus habitants primigenis, naufrags que han sabut sobreviure amb èxit al pas del temps, i a les dures condicions d'aïllament que es donen als petits illots i esculls que envolten les illes principals de les Balears.

Jordi Serapio Riera

(Eivissa, 1978). La seua curiositat, quasi innata, per descobrir i conèixer la natura el va conduir a agafar la primera càmera ara fa gairebé deu anys. La seua activitat com a fotògraf se centra especialment a Eivissa i a Formentera. Milers de fotografies de les espècies de la fauna i la flora d'aquestes illes, ocells, orquídies, sargantanes i tota classe d'endemismes, a més dels seus paisatges més emblemàtics, componen el gruix del seu arxiu fotogràfic. Creu en el poder de la imatge com a eina per divulgar el patrimoni natural, i així promoure el seu coneixement i conservació.

Sumari

2	A través de l'objectiu
Podarcis pityusensis
per Jordi Serapio
coordina Margalida Roig	23	Aquí què hi veus?
El xalambri
per Pere J. Garcias
4	Editorial	24	Un racó per descobrir
Es Saluet
per Juanjo Bazán
5	Participa
Projecte Orenetes	30	El cel també és seu
Les ratapinyades de les Illes Balears
per David García i Gemma Carrasco
6	Actualitat
Big Year, només un joc?
per Maties Rebassa	36	Identificació
El tord i la grívia
per Cristina Fiol i Miquel Morlà
10	L'entrevista
Maties Rebassa, Susana Quintanilla, Josep Manchado
per Rafel Mas	38	Es Busqueret se'n va de viatge
Copenhaguen al novembre
per Pere Garcias
16	Naturalisme
El corb a les Pitiüses
per David García, Esteban Cardona i Oliver Martínez
La situació del corb a Menorca
per Félix de Pablo	43	Quadern de camp
per Steve Nicoll
		44	Més que aucells
Leccinum lepidum
per Carolina Constantino i Cati Artigues

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica de les Illes Balears
Número 35 - Hivern 2014 - Publicació gratuïta.
www.esbusqueret.com - info@esbusqueret.com

Edita

 GOB - Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa
Manuel Sanchís Guarner, 10 - 07004 Palma
www.gobmallorca.com - info@gobmallorca.com

Editor

Manuel Suàrez

Comitè editorial

Cati Artigues, Cristina Fiol

Revisió lingüística

Magdalena Prohens

Disseny i maquetació

Toni Muñoz

Col·laboren en aquest número:

Juanjo Bazán, Jaume Canals, Esteban Cardona, Gemma Carrasco, Carolina Constantino, David García, Pere J. Garcias, Daniel López, Josep Manchado, Oliver Martínez, Rafel Mas, Miquel Morlà, Steve Nicoll, Maricarmen Oriola, Félix de Pablo, Susana Quintanilla, Joel Rebassa, Maties Rebassa, Beneharo Rodríguez, Margalida Roig, Miguel Rouco, Juan Sagardía, Jordi Serapio, Domingo Trujillo, Lalo Ventoso, AFONIB, ICO, IRBI, SOM.

DL: PM-1937-2004 **ISSN:** 1889-4275
Prohibida la reproducció no autoritzada, total o parcial, amb finalitat comercial.

Fotografia de portada:
Maties Rebassa
Autor: Joel Rebassa.
Disseny portada:
Maricarmen Oriola

És l'especulació de nou, estúpid!

Són temps difícils per a tots i per a tot. Sinó que li expliquin a Ses Fontanelles, la darrera zona humida de Palma. Durant anys la plataforma Salvem ses Fontanelles, de la qual el GOB forma part, ha treballat de manera incansable per obrir els ulls a una administració, que malauradament està guiada pels estàndards clàssics dels governants durant la darrera dècada i que surten reflectits al títol, i no, no és l'estupidesa, és l'especulació.

Ses Fontanelles és el que queda de la gran zona humida de la Badia de Palma que arribava fins al Prat de Sant Jordi i que va que va ser dessecada al s. XIX. El lloc manté notables valors ecològics i paisatgístics, reconeguts als distints inventaris de zones humides i al darrer Pla Hidrològic de les Illes Balears. En un primer moment es considerarà donar-li un valor estratègic dins tot el Projecte de Reforma de la Platja de Palma, i es preveia la seva protecció i restauració degut al seu potencial i atractiu turístic.

A l'inventari de flora i fauna dels prop de 326 mil m² que avui dia queden de zona humida, trobam un catàleg amb més de 110 espècies d'aucells, moltes d'elles d'interès internacional de conservació, desta-

cant les aus aquàtiques i limícoles, que tenen aquí un important lloc de pas i d'hivernada. I evidentment també l'estrella de la zona: hi viu l'única població de *Limonium barceloi*, una planta endèmica anomenada popularment saladina. Els darrers anys ha estat objecte d'estudi pels experts, i catalogada En Perill Crític, la màxima categoria d'amenaça. Si desapareix d'aquí s'extingeix. Només en queden prop de 3500 peus.

Fa escassament tres setmanes les màquines entraren dins el recinte vallat que envolta aquesta zona per començar les obres d'un futur centre comercial. Un grup d'activistes paralitzà simbòlicament les obres, i fou en aquell moment quan els ulls es centraren en la destrossa. Durant aquest temps es treballa de valent per denunciar possibles irregularitats en el pla de vigilància ambiental i en el seguiment del pla de gestió de residus, fent diverses accions de denúncia i pressió com assistir al Ple de l'Ajuntament de Palma per demanar la paralització de les obres o convocant una concentració el dia mundial de les zones humides on centenars de persones uniren els seus esforços per salvar Ses Fontanelles.

Tant s'hi val, segons els tècnics de Cort, s'estan complint els pro-

cediments legals i com sempre els ecologistes exageren. El projecte de construcció del centre comercial és declarat d'interès general, però la realitat és que no és l'interès general el que mou el projecte sinó interessos econòmics privats. Com pot ser d'interès general acabar amb la darrera zona humida de Palma? Els nostres gestors no són capaços ni tan sols de donar-li el mèrit que es mereix al nostre paisatge natural que és qui justifica que els turistes vinguin any rera any a aquesta illa. Ja fa més de 10 anys que aconseguírem més de 16.000 signatures demanant la seva protecció. Així i tot, el Palma Aquarium es va acabar edificant sobre aquest espai i l'any 2007 l'Ajuntament de Palma governat per Catalina Cirer (PP) va concedir (estant en funcions) una llicència per edificar un gran centre comercial, 8 vegades més gran que l'Aquarium.

La ciutadania, com sempre, surt al carrer per recordar als nostres governants el significat de la paraula democràcia, i què amb el territori no s'especula; mentre els ecologistes intentaran cercar la fórmula legal per aturar-ho. Hi serem a temps per ses Fontanelles?

El projecte Orenetes és una iniciativa de l'Institut Català d'Ornitologia (ICO), per a l'estudi dels ocells i el medi urbà basada en la participació ciutadana i en el seguiment dels nius d'oreneta cuablanca, cabot a Balears, (*Delichon urbicum*) dels pobles i ciutats de Catalunya, i al que, ara, les nostres illes també se poden sumar.

Va adreçat a qualsevol persona o col·lectiu que vulgui participar en el projecte i sense necessitat de tenir coneixements previs sobre els ocells. De fet, el cabot és un objecte ideal d'estudi, ja que cria a molts de pobles i ciutats, i el costum que tenen de nidificar a les façanes dels edificis la fa una espècie propera a les persones i de molt fàcil observació. La presència i l'abundància dels seus nius està fortament vinculada a les característiques dels edificis, al respecte humà pels nius i a les condicions de l'entorn, inclosa la qualitat atmosfèrica i la disponibilitat propera de fang.

Amb aquest projecte se pretén sensibilitzar la ciutadania de la vàlua del patrimoni natural del seu entorn immediat, i promoure la participació social en l'observació de la natura, i perquè no, incentivar el lligam de les persones amb les aus. Evidentment, un dels principals objectius, és també conèixer els requeriments ecològics de l'espècie, incloses les necessitats que té a l'hora de seleccionar els emplaçaments per bastir el niu i, com no, disposar de dades útils a l'hora de definir mesures de gestió i protecció de l'espècie, incloses les lligades amb qüestions urbanístiques.

Per participar-hi tan sols se requereix realitzar un senzill cens de nius de cabots en el lloc escollit mitjançant també una senzilla metodologia. Per a donar-se d'alta com a participant només cal emplenar un formulari d'inscripció que trobareu al web **www.orenetes.cat**. També, en breu, el GOB-Mallorca organitzarà una xerrada sobre el projecte pels participants mallorquins amb la finalitat de facilitar el contacte i aclarir dubtes entre els participants.

Al mateix web també se poden veure els resultats del projecte, que es sintetitzen en forma de mapes, gràfics i taules. Els trobareu a l'apartat "vegeu dades".

CAT ARTIGUES

Participar és molt senzill!

Recorda que les dades del cens se realitzen de l'1 al 31 de maig i del 15 de juny al 31 de juliol. No esperis al darrer moment per apuntar-te! Col·labora!

Institut Català d'Ornitologia

Només un joc?

Per **Maties Rebassa**

M'han demanat que escrigui 4 retxes sobre la utilitat pràctica del Gran Any (Big Year en anglès, BY), la competició entre observadors d'aus encetada el 2013 i que consisteix en detectar el major nombre d'espècies entre l'1 de gener i el 31 de desembre. Però... no és el BY només un joc? Un entreteniment per a passar-s'ho bé sortint al camp quantes més vegades millor? No és per això que molts hem decidit participar-hi?

Segurament la resposta és sí, però un sí condicionat. Certament, el BY no té pretensions acadèmiques o científiques ni res que si li pareixi. I així i tot, amb el BY es pot arribar a acumular una quantitat de coneixement, d'informació avifaunística, que no podem menysprear.

Tampoc pot passar-se per alt la seva capacitat formativa i divulgativa, que a més podria potenciar-se

per a futures edicions, com veurem més endavant.

Vegem ara algunes dades interessants extretes de l'edició del 2013. El nombre d'espècies observades a Mallorca pels participants (han estat una trentena els qui han acabat l'any) ha ascendit a 240. El 2012, darrer any abans del BY, els més de 150 col·laboradors de l'obra anual de referència, l'Anuari Ornitològic de

les Balears, varen aconseguir veure entre tots 221 espècies. És a dir, el BY ha estat amb molta probabilitat la causa que el 2013 s'hagin observat una vintena més d'espècies que el 2012, aus que possiblement no s'haurien detectat sense la febre, les ganes de sortir al camp, que va provocar la posada en marxa de la competició.

Però no només s'han vist més espècies que les habituals, també se n'ha realitzat un molt major nombre d'observacions de cada una, el que ha permès acumular una elevada quantitat d'informació que redunda en un major coneixement de la nostra avifauna. Per exemple, s'han pogut detectar amb relativa freqüència espècies que es consideren rares o escasses, i s'ha millorat el coneixement del seu patró fenològic o de la seva distribució temporal i espacial.

La següent gràfica, que ens mostra la riquesa acumulada d'espècies detectades, també ens aporta una informació interessant.

Com es pot veure, el nombre d'espècies que s'han observat a l'hivern és molt considerable (el mes de gener ja s'havien detectat 148

Nombre acumulat d'espècies observades, a partir de dades aportades per Juanjo Bazán i Pep Manchado

espècies diferents, el que ens indica clarament que existeix a la nostra illa, durant els mesos hivernals, una diversitat ornítica molt important). A la primavera (mesos de març a maig) el nombre d'espècies es va incrementar, en bona mesura, gràcies a l'arribada de les aus de pas i les estivals. En canvi, els mesos d'estiu suposen una aturada quasi absoluta en el l'arribada de noves aus. A la tardor, la migració no va ser el 2013

tan aparent, ni de molt, com a la primavera, i va possibilitar un increment de la riquesa en només 3 espècies, 2 de les quals pròpies i quasi exclusives d'aquesta època de l'any (*Charadrius morinellus*, *Crex crex*). Els darrers mesos de l'any, com era d'esperar, ja no aconseguiren sumar noves espècies al còmput global.

Però, com hem apuntat abans, un dels punts forts del BY és el seu potencial formatiu i divulgatiu, po-

tencial que es pot esprémer encara més. Participar del BY ens ha permès, a molts de nosaltres, aprendre de l'acumulació de sortides i observacions, tant pròpies com dels altres. També hi ha contribuït el fet que, molt sovint, els participants amb menys experiència acumulada s'han acompanyat en les seves sortides dels observadors més experts. Com augmentar aquesta capacitat formativa del BY? Doncs, per exemple, amb la celebració d'esdeveniments puntuals que, lligats al BY, tinguin entitat pròpia i permetin la participació de molta més gent, fins i tot la d'aquells que no tinguin experiència

prèvia (familiars i amics dels participants al BY, gent encuriosida o amb un interès per les aus molt tangencial, etc.).

Un exemple podria ser la celebració d'un *Big Weekend* (Gran Cap de Setmana), en el qual de divendres a diumenge es formessin grups mixtos d'experts i principiants amb l'objectiu no de competir entre ells, sinó de sumar esforços per intentar localitzar, arreu de la geografia il·lenca, quantes més espècies millor. Evidentment, l'esdeveniment requeriria d'una divulgació prèvia per arribar a molts participants, i una certa planificació per aconseguir mostrejar tots

els ambients. Una divulgació posterior dels resultats seria igualment aconsellable.

Un Big Weekend (o semblant) podria fins i tot institucionalitzar-se, repetir-se cada any, per exemple la tercera setmana d'abril. Així fins i tot els amants de la competició pura i dura veurien satisfetes les seves expectatives, ja que cada any es podria intentar batre la xifra d'espècies assolida l'any anterior.

Vaja, que el BY possiblement sigui, per damunt de tot, un joc, però un joc que dóna molt de joc! Hi tornem a jugar?

Una passa imprescindible: el registre de les dades obtingudes en el BY'13

A les normes que regeixen el Big Year s'apel·la al codi ètic de l'observador d'aus, dins del qual és un requisit ineludible no donar per bones aquelles observacions de les quals no n'estem segurs al 100%. Però evidentment, això, tot i ser necessari, no és suficient. No basta amb tenir la certesa absoluta que el que estam veient és una o altra espècie, cal anar més enfora si el que pretenem és que cada observació aportï una informació valuosa.

Per començar, resulta convenient registrar, per exemple en forma de fitxa, totes aquelles cites que cadascú consideri més valuoses, i enviar posteriorment aquestes fitxes a les entitats o organitzacions que en puguin fer un ús més adequat (registre en forma de base de dades, eventual publicació de les dades més interessants, etc.). En aquestes fitxes no només s'haurien d'incloure les espècies observades en cada sortida, també resultaria convenient registrar tots aquells fets que creiem que puguin tenir certa rellevància (xifres de cada espècie, concentracions importants, comportaments típics o atípics de les aus, localitzacions inesperades, ús de l'hàbitat que fa cada espècie, plomatges o característiques anatòmiques peculiars, etc.).

En el cas que les fitxes es vulguin enviar al GOB, es pot fer a

l'adreça **ornitologia@gobmallorca.com** o directament a la seva seu de Palma.

Per a les aus considerades rareses (la llista de rareses es pot descarregar de l'adreça **<http://www.gobmallorca.com/ornito-que-feim/comite-de-rarees.html>**), s'ha d'emplenar de cada observació una fitxa-informe (es pot descarregar igualment de l'adreça assenyalada abans) en la qual es detalli la localitat exacta on ha estat feta la cita i s'especifiquin tant les peculiaritats de l'observació (distància a l'au, instrumental òptic emprat, condicions meteorològiques...) com l'experiència de l'observador en aquella i en altres espècies semblants amb les quals es pugui confondre l'au observada. Evidentment, cal fer una descripció el més acurada i completa possible de cada raresa observada (mida i forma de l'au, proporcions, actituds en terra/mar o en vol, coloració de plomatge i parts no emplomades, etc.). Resulta convenient adjuntar, sempre que sigui possible, fotografies de les rareses observades o, en el seu defecte, dibuixos realitzats en el moment de l'observació.

Les fitxes de registre de rareses s'han d'enviar, un cop emplenades, als coordinadors dels Comitès de Rareses local (**carlesljm@gmail.com**) o estatal (**rarezas@seo.org**), segons

correspongui. Seran els Comitès de Rareses els encarregats últims d'homologar les observacions que aportem, descartant aquelles cites en què pugui existir un cert dubte, per petit que sigui, sobre la correcta identificació de cada au. Això pot parèixer una mica cruel, ja que a ningú li agrada que es pugui dubtar de la seva bona fe o dels seus coneixements identificatius, però resulta imprescindible, si es vol aconseguir un filtrat correcte de dades potencialment errònies que desvirtuarien o contaminarien el coneixement que es vagi acumulant sobre cada espècie considerada una raresa. Ja que tots tenim un mateix objectiu, que és precisament el de contribuir a millorar el que sabem de les aus de les nostres terres i mars, cal que ens esforcem una mica a fer les coses ben fetes. A la llarga, tots hi sortim guanyant.

Les espècies del BY2013

Seleccionar unes poques espècies d'entre totes les observades no és tasca senzilla. Aquí van algunes propostes:

Reietons i altres hivernants rars o escassos

Els mesos de gener i febrer, que varen ser els de més febre bigyearista, es va poder comprovar que algunes de les espècies d'aus que es tenen per més escasses o fins i tot rares en realitat no ho foren tant. Així, s'acumulen nombres realment sorprenents d'observacions de reietons d'hivern (*Regulus regulus*), llunonets (*Carduelis spinus*), pinsa mè (*Fringilla montifringilla*), tord burell (*Turdus pilaris*), tord cellard (*T. iliacus*) ...

Arpelles "de carpó blanc" i altres migrants primaverals

Ja en plena migració, hi va haver algunes setmanes glorioses, amb observacions de lo més interessant. Molt abundants varen ser, per exemple, els ulls de bou xiuladors (*Phylloscopus sibilatrix*), i també les arpelles "de carpó blanc" (*Circus pygargus*, *C. cyaneus*, *C. macrourus*). Els *C. macrourus*, dels quals es veren possiblement fins a 6 exemplars diferents, varen ser una de les estrelles del BY.

Aus amagadisses (bitó, guàtlera maresa)

La tardor, a diferència de la primavera, no va ser especialment fructífera. Així i tot s'hi veren algunes aus interessants. Destaca, per exemple, que es localitzassin exemplars solitaris de bitó (*Botaurus stellaris*) a 4 localitats diferents, tant del sud com del nord de Mallorca. Altres aus interessants, i molt amagadisses, que es varen poder observar foren *Crex crex* i *Porzana porzana*.

Paràsits i altres aus marines

Quan encara no havia entrat la primavera, molts bigyearistes posaren la seva mirada a la mar, a la recerca d'aus marines. Això va possibilitar nombroses deteccions de paràsits grossos (*Stercorarius skua*), de vegades de fins a 3 exemplars junts, i també de paràsit coapunxegut (*S. parasiticus*), gavina cendrosa (*Larus canus*), gavina de tres dits (*Rissa tridactyla*) o cadafets (*Fratercula arctica*), espècies habitualment males de veure.

Rareses locals i estatals

Els participants del BY veren a Mallorca ni més ni menys que 28 exemplars considerats rareses a l'àmbit local o estatal, una xifra considerablement major que la mitjana dels anys precedents. Entre totes les rareses destaca, per ser la primera vegada que s'ha pogut constatar la presència d'aquesta espècie a les Illes Balears, un fuell americà (*Pluvialis dominica*) observat al Salobrar de Campos a finals del mes de maig.

entrevistes

Per Rafel Mas

De tota la gent que ha participat en el Gran Any Big Year 2013, n'hem seleccionat 3 participants destacats i els hem fet un grapat de preguntes. Les seves motivacions i temps de dedicació en aquest concurs han estat diferents, però tots presentaven un objectiu comú: aprendre molt i passar-ho molt bé. Són aquests: Maties Rebassa Beltrán, biòleg i ornitòleg, director del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca; Susana Quintanilla Alfaro, estudiant de Tècnic de

grau superior en recursos naturals i paisatgístics, ornitòloga i agricultora ecològica i aprenent d'agricultora biodinàmica; Josep Manchado Rojas, geògraf, tècnic especialista en urbanisme i territori, ornitòleg i *spotter*.

Perquè has participat en el Big Year 2013? Intenta explicar, en poques paraules, a una persona que no és aficionada a veure aucells perquè has dut a terme

aquesta petita bogeria...

(Maties) Doncs, simplement, perquè em feia il·lusió. Un dia de desembre de 2012 ens vàrem aplegar alguns amics, tots amb la mateixa afició a observar aus, vàrem veure una pel·lícula americana que anava precisament sobre un Big Year, vàrem riure molt veient-la perquè d'alguna manera ens vàiem identificats amb els personatges del film, i decidírem encetar aquesta competició a la nostra illa. Vàrem pensar que ens ho passaríem

bé, i ens hi tiràrem de cap (alguns amb algunes reticències inicials, però al poc temps ja n'estàvem tots ben convençuts).

(Susana) En part perquè vaig assistir al naixement de la iniciativa i també perquè em semblava una manera divertida de conèixer la quantitat d'espècies que es podien observar en un any a Mallorca. El fet que el format sigui un concurs i que els resultats surtin publicats mensualment fa que la gent no perdi l'interès i s'esforci en cercar les espècies que no ha vist.

(Josep) Jo crec que perquè va coincidir que molts havíem llegit *Para que sirven las aves?* i vam veure en grup la pel·lícula *The Big Year* a finals del 2012. Quan va acabar, crec que la majoria estàvem segurs que ho volíem fer. Després, les ganes de superar-me han fet la resta.

Quantes espècies has observat? El teu resultat observant diferents espècies et satisfà?

(Maties) Espècies vàlides per al BY n'he vist 232. Qualsevol xifra m'hagués satisfet, de fet no pensava veure'n tantes. Aquest primer BY ens ha servit, entre altres coses, per saber quantes espècies es poden veure en un any.

(Susana) Ara mateix duc 195 espècies observades i encara queden uns quants dies per sumar-ne qualcuna més, s'hi ha sort..... M'hagués agraït ingressar al *club dels dos-cents*, però em sent bastant satisfeta amb fins on he arribat.

(Josep) He vist 215 espècies. Sí, el meu resultat era impensable ara just fa un any, i només es pot entendre per les hores dedicades i el que he anat aprenent al llarg dels mesos. De fet, quan vaig començar el meu objectiu era arribar a les 180 espècies.

Quina espècie o quines espècies de les que has vist t'ha fet especial il·lusió?

(Maties) Uff, unes quantes! Va ser una sort poder localitzar al Salobrar de Campos una espècie mai observada abans a les Balears, un fuel·l americà (*Pluvialis dominica*). També em va agradar molt veure en unes condicions òptimes una au molt es-

cassa i amagadissa, la guàtlera marxa (*Crex crex*), o poder trobar i fotografiar al Blanquer de Maria de la Salut una femella jove d'arpella russa (*Circus macrourus*), una au rapinyaire que mai abans havia pogut veure tot i que l'havia cercat amb insistència. Però encara que pugui sorprendre una mica, vaig sentir més il·lusió quan vaig veure una au teòri-

cament molt més fàcil de localitzar que totes aquestes que he anomenat abans, la miloca o moixeta voltonera (*Neophron percnopterus*). Ja se sap que, als qui som pares, tot el que feim amb els nostres fills ens il·lusiona d'una manera molt especial, i precisament va ser amb en Joel, el meu fill, qui vaig anar a cercar aquesta espècie pels voltants de Lluc. Era el

LALO VENTOSO

LALO VENTOSO

segon dia que hi anàvem i ens pas-sàvem més temps jugant que mirant el cel, per la qual cosa era molt conscient que no seria gens senzill veure una moixeta. Però vàrem tenir sort, i tots dos ens posàrem molt contents de poder veure un *voltor blanc i negre* que es va deixar observar bastant bé.

(Susana) El record més intens que tinc és l'observació d'una arpella russa (*Circus macrourus*) a les Cases Velles (Formentor) amb la companyia d'en Pep, Lalo i Dani. Va ser tota una aparició....un present.

(Josep) Diria que el papamosques de collar i les arpelles russes, les dues em recorden aquells dies de tempesta d'abril que varen ser molt especials; el paràsit gros, per observar-lo durant una bona estona al cap de Formentor parasitant un grup de virots i el mussol emigrant a la depuradora de s'Albufera, per la sorpresa.

Quina espècie que no has vist t'hagués agradat veure?

(Maties) També unes quantes. Cada any veia la camaverda menuda (*Tringa stagnatilis*), però el 2013 no hi va haver manera. També vaig estar cer-

cant un grapat de dies l'ull de bou cellard (*Phylloscopus inornatus*), anant als llocs adequats en el moment més idoni, però tampoc vaig aconseguir veure'n o escoltar-ne cap. Altres espècies que he cercat sense èxit han estat les gavines escasses o rares (*Larus argentatus*, *L. cachinnans*, *L. marinus*, *Hydrocoloeus minutus*) i alguns passeriformes forestals. Haurà de ser en un altre BY!

(Susana) Puff... n'hi ha moltes, moltíssimes....per citar.... *Botaurus!!!*

(Josep) La miloca i el tord burell, he anat molts dies i moltes hores als llocs on es poden veure, i no hi ha hagut sort. La miloca m'ha fet patir molta calor a Escorca i a Artà i el tord burell molt fred a Mortitx i es Trenc.

N'hi ha alguna que hagi vist tu i no els altres participants?

(Maties) Sí, algunes. La veritat és que no sé amb exactitud quines espècies han vist els altres, per tant no n'estic segur de quantes. Calcul que seran devers mitja dotzena.

(Susana) No, categòricament.

(Josep) Crec que cap.

Has calculat quantes hores i dies has dedicat a observar aucells en aquest Gran Any?

(Maties) No, no ho he fet ni pens fer-ho. Sí, puc dir que he intentat sortir a veure aucells almenys un dematí cada cap de setmana, i en els moments de major pas de migrants, també alguns horabaixes en acabar la feina. He de dir, a més, que a s'Albufera he pogut observar moltes aus durant la meua jornada laboral, fins i tot n'he pogut detectar un grapat des de la finestra del meu despatx. És un dels avantatges que té fer feina en un espai natural amb tanta diversitat ornítica, veus o escoltes aucells en tot moment!

(Susana) No ho he calculat, però no he fet més hores de les que sol dedicar normalment a aquesta afició. Però sí que he de confessar que m'he esforçat més i he dedicat més temps a aquelles espècies a les quals normalment no sols prestar atenció per la seva dificultat d'identificació.

(Josep) No ho he calculat, però moltes hores i molts dies. Potser, si l'any té 365 dies, n'he *pajareat* uns 150 més o menys, molts dels quals

fent *extreme birding* des de les 7 del matí a les 9 del vespre. Jo he fet Big Year amb totes les conseqüències i hi he dedicat tant de temps com he pogut.

Quin ha estat el millor moment que recordes i quin el pitjor, el més dur?

(Maties) No en record cap de particularment dur. Evidentment, els dies que cerques i cerques i no aconseguixes veure quasi res (fet que ha passat molt aquesta tardor, molt pobra en aus), te'n tornes una mica decebut a ca teva. Però és part del joc, no pot haver-hi dies bons sense dies dolents. En tot cas, passejar pel camp o estar hores observant la mar sempre és un plaer. Com a moments gloriosos record els viscuts alguns dies d'acabaments d'abril, quan una persistent borrasca va fer sedimentar molts migrants i, miressis on miresis, hi havia aus interessants arreu.

(Susana) Els millors moments sens dubte eren quan coincidíem un no-drit grup d'observadors *bigyearistes* al mateix lloc, intencionadament o per casualitat i decidíem seguir plegats.... encara que la qualitat i la quantitat d'observacions minvés.

Els pitjors o durs, uff.... les matina-des!! El moment més dur per a mi és deixar una espècie sense identificar i quedar-te amb el dubte.

(Josep) El millor moment, possiblement, sigui tota una setmana, els set dies de temporal de pluja i fred a finals d'abril on es podia veure qualsevol ocell a qualsevol lloc. I moments més puntuals com els 500 falcons vespers *Pernis apivorus* a Albercutx, la parada nupcial de les àguiles coabarrades o trobar un petit busqueret trencamates a Cúber. El més dur, la ruptura del zoom 80-400 a un aguait de s'Albufera el mes d'abril. Quan veus que la càmera es romp et quedes molt fet pols.

Conta'ns una anècdota divertida que t'hagi passat mentre feies el BY.

(Maties) Tampoc sé quina triar, així que contaré l'anècdota del bitó, encara que no és especialment divertida. Jo no aconseguia veure bé el bitó (*Botaurus stellaris*) per més que freqüentés els llocs apropiats per a aquest agró quasi mític. En canvi, en Juanjo Bazán, un bon amic i participant del BY, ja l'havia vist i fotografiat a plaer a diferents indrets, i

quan xerrava amb ell sempre li deia que canviaria alguna de les meves observacions per qualsevol de les seves amb el bitó. Record que vàrem estar xerrant d'això, en to divertit, a començaments de desembre i, poc després, quasi sense voler-ho, em vaig topar un bitó molt a prop d'un camí de s'Albufera, i li vaig poder fer fotos. Va ser justament un 5 de desembre, una data que, per als qui treballam a s'Albufera, té un significat molt especial, i no precisament bo. Una altra anècdota va ocórrer un dia de febrer, un mes en què sempre m'agrada anar a observar aus marines, per tota una sèrie de raons. Els dies precedents havia bufat molt de vent, així que vaig anar a cercar aus pelàgiques al Cap de Formentor, on vaig passar unes quantes hores observant pel telescopi des d'un penyallet que mira cap a ponent, ja que volia cercar aus que rarament s'apropen a aigües somes. Quan vaig acabar les observacions i em dirigia cap el cotxe em vaig topar amb en Pere Vicens, que també havia estat observant la mar des del Cap de Formentor però en direcció cap a Menorca, i per tant no ens havíem trobat, tot i estar a poques desenes de metres un de l'altre. Quan li vaig contar que havia pogut veure un grupet de gavinetes

D'esquerra a dreta: Lalo Ventoso, Josep Manchado, Susana Quintanilla, Alberto Estefanía, Maties Rebassa, Joan Miquel González

de tres dits (*Rissa tridactyla*), pensava que no podria superar aquesta observació, però vaja si ho va fer: acabava de veure passar dues balenes! El segon animal marí més gran del món havia passat segurament per davant meu i no l'havia vist... Quin desastre...

(Susana) Em record de cercar com a una desesperada l'ull de bou siulador *Phylloscopus sibilatrix*, que tothom havia vist i jo no... però més tard dins el Port de Pollença en vàrem trobar un exemplar en un jardinet vora el bar on havíem decidit dinar i varem quedar tots bocabadats.

(Josep) A principis de primavera Steve Nicoll ens va enviar un *whatsapp* que a la Riera de Palma hi havia un grup amb tots els hirundínids. Vaig arribar i vaig aparcar sense ticket de l'ORA. Quan la guàrdia em multava vaig córrer a explicar-li que estava observant unes oronelles molt especials, va venir fins al pont amb mi i les va observar una estona amb els meus prismàtics. Al final ella va quedar meravellada amb aquelles oronelles vermelloses i jo vaig quedar allà mitja hora més sense multa.

Per a què creus que ha servit fer el Big Year en general i per a què

t'ha servit a tu en particular?

(Maties) Ha servit per a un grapat de coses, però sobretot per a *fer equip*. Encara que, en teoria, cada un competia contra els altres, en realitat mai abans ens hem ajudat tant a trobar espècies, comunicant instantàniament cada observació interessant, sortint en grup, donant consells... També ens ha servit a tots per a aprendre, evidentment.

(Susana) Per donar a conèixer més les aus i l'afició sana de gaudir observant-les, per aprendre més compartint temps i coneixements amb amics que tenen la mateixa afició que tu.

(Josep) En general, per fer que molta gent sortís més dies i més hores al camp a observar ocells i, sens dubte, s'hauran incrementat les observacions de moltes espècies per mor de la major quantitat d'hores d'observació. A l'àmbit personal, per gaudir molts moments especials i per incrementar l'amistat amb molts d'altres participants.

Ara que acaba l'any, record com va començar, amb un berenar de xurros amb xocolata a Costitx l'1 de gener, fotografiant el pinsà mè a l'hort d'en Lalo i després fent *birding* fins fosquet amb en Lalo Ventoso i en Biel

Bernat. Tot i com era de curt el dia vàrem veure 70 espècies i riguérem molt amb els primers *clings*. Sobretot m'ha servit per conèixer més i millor el grup de gent que hi ha participat i per viure moments com aquest.

Creus que els que comencen es poden veure frustrats, d'alguna manera, en veure que els primers observen tantes espècies i ells tan poques?

(Maties) No hauria de ser així. No crec que ningú hagi de mirar el que fan els altres, consider que el BY s'ha d'agafar més com un repte de superació personal, o en tot cas un joc participatiu, que no com una competició. Cadascú s'ha de marcar els seus propis objectius, partint dels seus coneixements i experiència, i sobretot d'acord amb el temps del qual disposa per a sortir a observar aus. Ben entès, el BY no ha de donar més que satisfaccions a tot aquell que hi participa.

(Susana) No, el *bigyear* simplement és una excusa més per sortir a mirar aucells al camp, és un premi a la constància i a la perseveració, qui més surt és el que més espècies veu, el que més en troba. Més que veure's frustrats, els hauria de motivar a

sortir més.

(Josep) Esper que no, tot i que tinc la sensació que, a mesura que s'havia de fer més esforç per a sumar noves espècies, molta gent s'ha anat despenjant del BYM'13, potser també influïts per la migració, la tardor i l'hivern tan dolents que hem tingut. Crec que, tant qui n'ha vist 100 com el guanyador, amb més de 230, ha de tenir com objectiu per altres anys millorar els seus registres personals i que, tal com passa a la muntanya, no competeixes amb els altres, sinó amb tu mateix.

Has après alguna cosa nova sobre aucells?

(Maties) És clar que sí. Entre altres coses, saber quantes espècies es poden veure en un any a Mallorca. Record que, quan vàrem començar, molts pensàvem que seria molt complicat arribar a les 200 espècies. Ara sabem que amb dedicació, paciència, il·lusió i planificació, se'n poden arribar a veure unes quantes més.

(Susana) Sí, per descomptat, això per a mi és el gran objectiu del *bigyear*.

(Josep) Moltes, moltíssimes, per a mi ha estat un màster en ocells intens i llarg, amb classes de cants, vols, costums, becs, plomatges, *jizzes* i de tot allò relacionat amb les aus. He tingut la sort de poder sortir molts dies i de compartir observacions amb alguns dels millors ornitòlegs de Mallorca i, anant amb els millors, sempre s'aprèn molt més.

Participaries l'any que ve, una altra vegada, en un hipotètic BY'14?

(Maties) Sí. El BY'13 me l'he agafat quasi com un repte personal, i per això he sortit al camp més que altres anys. No crec que el 2014 me l'agafi de la mateixa manera, ja que tenc altres curolles al cap que em restaran molt de temps, però així i tot vull saber quantes espècies seré capaç de veure.

(Susana) Sí, i perquè no??

(Josep) Sí, molt probablement sí. Potser no amb la mateixa intensitat que enguany, perquè el 2013 ha estat llarg i la tardor tan dolenta encara ho ha agreujat. La veritat és que ara

tinc ganes que torni començar, posar a zero el comptador i trobar els *boogie birds* que enguany no he pogut veure, i torn a pensar en la miloca, el tord burell i el durbec.

Canviaries les normes per a edicions futures?

(Maties) Imagin que cadascun de nosaltres canviaria alguna coseta, però, precisament per això, i ja que els canvis probablement no serien gaire substancials, pens que el millor és deixar-ho així com està. En tot cas, els meus suggeriments serien els següents: fer un BY per a totes les illes Balears (i aigües properes, evidentment); intentar incentivar les troballes personals en detriment del *twitching* (del que no tenc res a dir, jo mateix l'he practicat en alguna ocasió i segur que ho tornaré a fer); incloure dins el BY esdeveniments puntuals, independents però a la

vegada lligats del BY, en què pugui participar molta més gent (tipus Big Day, Big Weekend, etc.). També voldria que tots els participants del BY mirem menys qui guanya i prestem més atenció al nombre d'espècies que veiem entre tots, que al cap i a la fi és una dada molt més interessant i transcendent.

(Susana) No.

(Josep) No canviaria cap norma, crec que han de ser poques i senzilles i no complicar-les; en definitiva, es tracta de veure el màxim d'ocells de cap a cap d'any.

Pos	Participant	Nº Sp.
1	Maties Rebassa	232
2	Josep Manchado	215
3	Pere Vicens	208
4	Lalo Ventoso	207
5	Juanjo Bazan	205
6	Rafel Mas	205
7	Jordi Muntaner	202
8	Gemma Carrasco	195
9	Susana Quintanilla	195
10	Biel Bernat	194
11	Michael Schade	193
12	Juan M. González	191
13	Cati Artiques	190
14	Toni Muñoz	190
15	Antoni Soler	190
16	Carlos López Jurado	187
17	Michael Montier	187
18	Manolo Suárez	181
19	Lluís Parpal	180
20	Cristina Fiol	174
21	Xavier Llabrés	172
22	Jaume Adrover	170
23	Steve Nicoll	168
24	Carlota Viada	148
25	Manolo Cabalqa	145
26	Andrés Mas	126
27	Lupe Suárez	125
28	Nieves Negre	124
29	Alberto Bazán	112
30	Xavier Mas	111
31	Emilia Sequera	87

El corb a les Pitiüses, una extinció anunciada

Per David García, Esteban Cardona i Oliver Martínez

El corb (*Corvus corax*) ha format part del folklore, llegendes, històries i literatura de moltes cultures i desperta respecte i certa admiració, però també repulsa i odi. En la cultura occidental és símbol de mal averany i se l'associa a la mort i a les desgràcies. El seu caràcter oportunista ha propiciat que exploti sovint recursos derivats de l'activitat humana i se l'acusí d'ocasionar quantiosos danys a l'agricultura i a la ramaderia. L'animadversió que l'home ha mostrat cap al corb derivà en el passat en acords legislatius per al control i eliminació de les seves poblacions en l'oest d'Europa.

Derivat de tota aquesta persecució directa, el corb selecciona aquelles àrees poc freqüentades per l'home propícies per construir els seus nius, com penyals o, en menor mesura, arbres, sempre pròxims a zones obertes per a poder alimentar-se. Més enllà del paper d'au malfant en els camps, el corb és una espècie eminentment necròfaga, la dieta del qual en ecosistemes continentals es caracteritza per un important component de vertebrats, mentre que en alguns àmbits insulars és més omnívora i en formen part insectes i matèria vegetal. Aquesta preferència l'ha convertit en un important dispersor de llavors en els ecosistemes i n'afavoreix la germinació quan passen pel seu sistema digestiu.

Les poblacions de corb a Europa sofriren una severa disminució en el segle XIX i principis del XX, i fins i tot s'arribaren a extingir en alguns països a causa de la persecució de l'home. A mitjan segle passat aquesta tendència es reverteix gràcies a la protecció legal, programes de conservació i de reintroducció en aquelles zones on s'havia extingit. La distribució heterogènia que presenta a la península és resultat de les preferències d'aquest còrvid cap a les zones abruptes amb tallats o penyals. També ocupa àrees forestals on emplaça els nius a arbres, torretes elèctriques i fins i tot edificacions. Els resultats compilats en l'*Atlas de las Aves Reproductoras de España* mostren que les poblacions d'aquest còrvid presenten una lleugera minva. A l'arxipèl·lag canari presenta un cert contrast entre illes: mentre que en algunes illes continua essent comú, a altres com Tenerife, La Palma i Gran Canària ha sofert una forta regressió.

A les Illes Balears també difereix notablement el panorama entre les illes: mentre que a Mallorca i Menorca es tracta d'una espècie àmpliament distribuïda i comuna, a les illes Pitiüses només hi ha unes poques parelles relegades als penya-segats marins. Si bé alguns autors apunten una lleugera reducció de la població reproductora a les Gimnèsies, això ha de ser pres amb certa precaució en el cas de Mallorca, a falta de censos precisos.

El corb a les Pitiüses

Són pràcticament inexistents les ressenyes que citin el corb a Eivissa i Formentera en el passat. Això no obstant, segons diverses fonts orals consultades, estava àmpliament distribuït i era abundant a les Pitiüses. Com a vestigi de la vasta distribució i abundància que hi tengué en el passat la població de corbs, els vells nius d'aquest còrvid són fàcils de divisar en innumbrables penyals i pedreres abandonades de la geografia insular, atès que la solidesa i voluminositat amb què varen ser construïts els ha fet soportar els avatars del temps. També queda a la memòria dels illencs els grans esbarts, talment com alguns topònims, com Racó dels corbs, a Sant Josep de sa Talaia, indiquen velles àrees de cria.

De les escasses referències bibliogràfiques que mencionen el corb a les Pitiüses a mitjan segle passat, s'ha d'assenyalar els relats recopilats a mitjan anys cinquanta que indiquen que els corbs no són perseguits pels illencs. Així, segons el relat d'un cabrer: "*los cuervos no molestan allí al ganado ni a sus crías, y se conforman con las placetas*". No obstant això, no sempre va dominar la pau amb els pagesos, també hi ha constància d'enfrontaments entre els vilatans i els corbs, que deriven en episodis amb nius cremats, animals abatuts i fins i tot exemplars que foren mantinguts per curts períodes de temps en captivitat. Però els mateixos relats dels pagesos que confessen aquestes escomeses amb els corbs narren grups de fins a 200 exemplars a llocs com el Puig de ses Roques Llises, a Sant Joan de Labritja, al voltant dels anys 50 i agrupacions de 40-50 exemplars que es divisaven al Puig Redó, de Sant Josep de sa Talaia, a principis dels vuitanta.

A començament dels noranta, davant la percepció d'una reducció de les poblacions de corb a Eivissa, l'agent de Medi Ambient Jordi Monterde pren la iniciativa de començar a aplegar tota aquella informació necessària per aclarir l'estat d'aquest còrvid a l'illa, prenent com a base fonts orals de pagesos. En la informació recabada dona constància d'un alt nombre de parelles que deixaren de criar durant els vuitanta. Al mateix temps, a Formentera, l'ornitòleg Sijpko Wijk realitza un cens de les parelles a l'illa, distribuïdes en els penya-segats de La Mola i Cap de Barbaria. El nombre de parelles reproductores al començament de la dècada dels noranta a Pitiüses estava als voltants de la vintena de parelles: 15 a Eivissa i 6 a Formentera.

En anys posteriors, ornitòlegs de l'Equip de Natura (GEN/GOB-Eivissa) són testimonis de com desapareixen alguns territoris coneguts a finals dels noranta i començaments

del 2000, como són el cas de les parelles establertes en el penya-segats marins de ses Salines. Davant aquesta situació entre 2003 i 2006 es recopilaren observacions, mitjançant la recerca sistemàtica de parelles, amb l'objectiu de confirmar la presència de corb en les localitats. De forma complementària, a l'any 2006 es dugué a terme un cens simultani a Eivissa i Formentera amb la participació de dotze col·laboradors, amb la finalitat de conèixer la població de corb present en aquell període. Les estimes obtingudes donaren uns resultats d'entre quatre i sis parelles, i es mostrà així una forta minva respecte a les estimes de començaments dels noranta.

Durant 2012 i 2013 membres de l'Equip de Natura i d'IRBI (Inicia-

tiva de Recerca de la Biodiversitat de les Illes) tornen a posar en marxa un nou cens. En aquesta ocasió es realitza una meticulosa revisió dels territoris coneguts, com també de totes aquelles zones aptes per a la nidificació de l'espècie. El 2013 s'aconsegueix localitzar una parella relegada en els penya-segats marins al nord d'Eivissa, on se constata una sola cria.

Els escassos exemplars que voletegen actualment per Eivissa se solen observar cercant menjar per l'abocador de Ca na Putxa, a més de a les àrees recreatives amb la mateixa finalitat. A causa de les concentracions de gavines en els abocadors, és probable que hi hagi interaccions entre ambdues espècies i que en surti perjudicat aquest còrvid

a causa, probablement, del seu baix nombre. Aquest fet podria provocar que el corb no exploti adequadament els recursos tròfics que ofereixen els abocadors.

Els darrers anys aquests grups s'han reduït paulatinament, i no sobrepassen la desena d'exemplars, que solen estar formats pels escasos exemplars reproductors, els joves volanders i aquells que han deixat de criar. Fins fa pocs anys era possible veure fins a 20 exemplars junts. Queda palès que la reducció de la mida dels grups després del període de cria és també un clar indicador de la baixada de la població que sofreix aquesta espècie a les illes.

A pesar que les dades de què es disposa sobre la població de corbs

a Eivissa i Formentera provenen de diferents metodologies, és evident que la població de corb a les Pitiüses ha experimentat una forta regressió, especialment els darrers 20 anys. Actualment es pot considerar el corb entre les espècies d'aus més amenaçades de Pitiüses i, per tant, entre les que corren un major risc de desaparèixer en un futur recent.

Amenaces i conservació

La dràstica disminució d'efectius reproductors que ha experimentat el corb en les darreres tres dècades a les Pitiüses, especialment durant els anys noranta, pot ser causada per la combinació de diversos factors regressius. Entre les causes que es barregen com a responsables de la baixada d'efectius d'aquest còrvid hi ha: a) disminució dels recursos tròfics b) electrocució i col·lisió amb línies elèctriques c) persecució directa.

La forta disminució de la ramaderia que s'ha produït a les Pitiüses, com també el control sanitari que s'ha exercit sobre l'abandonament

al camp d'animals morts, constitueix una de les principals causes que se sospita pot haver provocat la reducció de la població de corbs.

No hi ha cap tipus d'estudi sobre la mortalitat d'aus per col·lisió a línies elèctriques a Eivissa i Formentera, tot i que es té la constància de la trobada d'un corb mort l'any 1999 sota una torre elèctrica a Santa Eulàlia del Riu (Eivissa). És molt probable que aquest tipus d'incident hagi afectat més en el passat, quan les poblacions de corb eren més nombroses. Amb relació als casos recents de tiroteig a corbs, únicament en coneixem un: un exemplar jove procedent de Formentera va ingressar l'any 2006 al centre de recuperació de fauna de sa Coma (Eivissa).

A pesar de disposar de poca informació sobre casos de tirotejos o enverinaments, s'ha de tenir en compte que es tracta d'un factor difícil d'avaluar ja que, probablement, es detecta un percentatge molt reduït de tots els animals que moren, ja que, com que és una pràctica il·legal i sancionable, els autors amaguen els cadàvers. S'ha de assenyalar que

el corb, com a espècie oportunista i omnívora, és molt probable que s'alimenti de qualsevol esquer enverinat o animals intoxicats que trobi.

Com a resultat de la preocupant situació de les poblacions de corb a les Pitiüses, el 7 de setembre passat van ser incloses en el Catàleg Balear d'Espècies Amenaçades i d'Especial Protecció (Decret 75/2005) en la categoria d'Especial Protecció, mitjançant una resolució en el Butlletí Oficial de les Illes Balears (BOIB núm. 124).

No obstant això, malgrat la protecció del corb a les Pitiüses, aquest còrvid pareix condemnat a la desaparició si no es prenen una sèrie de mesures urgents encaminades a la seva conservació. En primer lloc és important determinar quines són les principals amenaces que poden actuar negativament sobre aquesta reduïda població, amb especial atenció a analitzar l'impacte de les línies elèctriques i l'ús del verí. Cal també avaluar la viabilitat de la instal·lació d'un canyet, fet que podria incrementar la supervivència juvenil i augmentar el nombre de parelles. A

més, és necessari emprendre un seguiment per a conèixer-ne el nombre de parelles, a més de paràmetres reproductors de forma periòdica amb la finalitat de saber l'evolució de la població. Així mateix, és necessari engagar una campanya de divulgació per explicar l'important paper que desenvolupa aquesta espècie en els ecosistemes insulars i la seva problemàtica de conservació. Tot això és necessari per a elaborar una estratègia de conservació que eviti l'extinció d'aquest còrvid a les Pitiüses.

Agraïments

La nostra més sincera gratitud a Jordi Monterde per la seva aportació dels relats recopilats sobre aquesta espècie durant la seva estada a Eivissa i Formentera, que han contribuït enormement a comprendre la trista evolució d'aquest còrvid en les illes occidentals de les Balears. També cal donar agraïments a Sijpko Wijk, qui ens va aportar les seves dades de les parelles de corb controlades a Formentera. Igualment a Patricia Arbona per les seves suggerències per millorar els primers manuscrits. I, finalment, volem agrair la seva tasca a totes aquelles persones que

han contribuït amb les seves observacions a conèixer millor l'estat de conservació d'aquesta espècie, en especial els membres de l'Equip de Natura del GEN que col·laboraren en el cens efectuat en 2006 i a Jaume Estarellas, qui sempre ha mostrat la seva inquietud per la conservació del corb a Eivissa.

Bibliografia

De Pablo, F. 2011. Población reproductora, productividad y distribución espacial de una población insular de cuervo *Corvus corax* (Menorca, islas Baleares). *Boll. Hist. Nat. Balears*, 54: 31-45.

Molina, B. 2003. Cuervo *Corvus corax*. En, R. Martí i J.C. del Moral (eds.): *Atlas de las aves Reproductoras de España*, pp. 554-555. Dirección General de Conservación de la Naturaleza-Sociedad Española de Ornitología. Madrid.

Moreau, R.E. & Moreau W. M. 1954. Notas otoñales sobre aves de Levante e Islas Pityusas. *Ardeola*, 1:86-115.

Nogales, M. & Hernández, E.C. 1997. Diet of common Ravens on El Hierro,

Canary Islands. *J. Field Ornithol.*, 68 (3): 382-391.

Nogales, M., Hernández, E.C. & Valdés, F. 1999. Seed dispersal by common ravens *Corvus corax* among island habitats (Canarian Archipelago). *Écoscience* 6 (1):56-61.

Ratcliffe, D. 1997. *The Raven*. T & A D Poyser, London.

Siverio, M., Siverio, F. & Rodríguez, B. 2007. Annual variation and breeding success of a threatened insular population of common Raven *Corvus corax* (Tenerife, Canary Islands). *Vogelwelt*, 128:197-201.

Tellería, J. L., Asensio, B. & Díaz, M. 1999. Aves Ibéricas. II. Paseriformes. J.M. Reyero editor. Madrid.

BENEHARO RODRÍGUEZ

Punta d'es Castellar, Eivissa

La situació del corb a l'illa de Menorca

Félix de Pablo Pons

El corb (*Corvus corax*) és una au sedentària que es pot veure amb relativa freqüència a l'illa de Menorca. Els adults solen ser territorials tot l'any, mentre que els immadurs i adults no reproductors s'agrupen en esbarts, sovint molt nombrosos, durant una part de l'any. Aquesta situació pot provocar que, després d'una observació ràpida i poc precisa, es pugui determinar que es tracta d'una espècie abundant i en situació de conservació favorable. Aquesta conclusió precipitada seria del tot incorrecta.

Malgrat que la presència d'una població de corbs és una situació

normal, atesa l'estreta relació existent entre aquesta espècie i àrees amb importants activitats agrícoles i ramaderes, no hi ha censos històrics que mostrin dades objectives sobre la mida de la seva població, com tampoc estudis parcials sobre algun aspecte de la seva biologia. Només hi ha dades parcials preses al camp al llarg dels darrers vint anys, que suggereixen que la població de corbs de l'illa de Menorca ha sofert un descens en els darrers temps.

Les dades més concretes disponibles sobre la població reproductora provenen dels anys 2009 i 2010, en què es detectaren 40 parelles territorials, però la falta de dades quantitatives anteriors impossibilita fer-ne comparacions. Es distribueix al llarg de tota la superfície insular, tot i que s'aprecia una major concentració en el centre i nord-oest de l'illa.

Per establir un territori utilitzen amb més freqüència els barrancs, amb un 37,5%, seguits de roquissars/penyals interiors, amb un 25%, i penya-segats costaners amb un 20%. Els níus situats a arbres i en substrats artificials són els més escassos, amb un 12,5% i un 5,0%. Els substrats artificials emprats han estat una torre de comunicacions i una pedrera de marès abandonada.

Sembla que existeix una alta disponibilitat de llocs de cria adients no ocupats, tant a roquissars/penyals com a boscos. Les taxes reproductores altes i la important activitat agrícola i ramadera semblen indicar que l'aliment no és en l'actualitat un factor limitant de la població. Una distribució reproductora aleatòria, baixes densitats reproductores (distribució explicada per variables lligades al grau d'humanització del terreny) i una alta disponibilitat d'aliment podrien indicar que la població es troba modificada a causa de la persecució humana. La important presència de verí en els camps i l'alta mortalitat per electrocució a esteses elèctriques de mitjana tensió podrien ser-ne algunes de les causes.

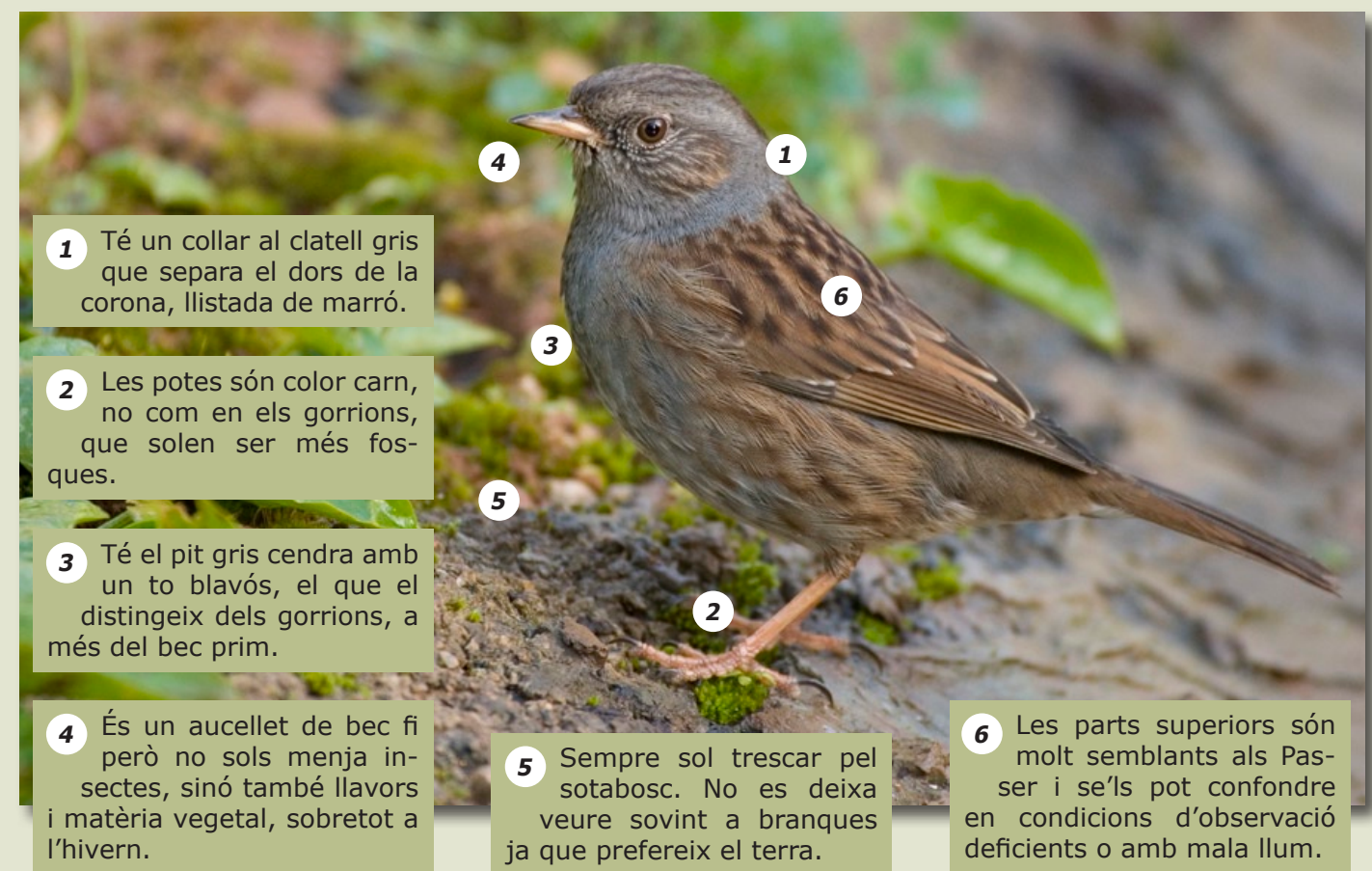
El marcatge d'immadurs amb emissors de ràdio ha permès determinar que la població immadura es concentra en esbarts que arriben a ser bastant grans, de fins a 200-300 aus, que es desplacen periòdicament per la superfície insular aprofitant els recursos disponibles, gra i fruits a l'estiu-tardor, i restes de caronya a l'hivern. La seva gran fidelitat a llocs concrets podria provocar la falsa impressió que hi ha una gran població o una població escassa, segons on es duguin a terme les observacions sobre la densitat de l'espècie. Per això és important ser prudent i utilitzar tècniques adients per censar correctament la població immadura.

I aquí, què hi veus?

Què ens diuen els detalls de la imatge sobre aquest aucell?

Per **Pere J. Garcias**

1 Té un collar al clatell gris que separa el dors de la corona, llistada de marró.

2 Les potes són color carn, no com en els gorrions, que solen ser més fosques.

3 Té el pit gris cendra amb un to blavós, el que el distingeix dels gorrions, a més del bec prim.

4 És un aucellet de bec fi però no sols menja insectes, sinó també llavors i matèria vegetal, sobretot a l'hivern.

5 Sempre sol trescar pel sotabosc. No es deixa veure sovint a branques ja que prefereix el terra.

6 Les parts superiors són molt semblants als Passer i se'ls pot confondre en condicions d'observació deficientes o amb mala llum.

Xalambrí, *Prunella modularis*

Ja hi tornam a ésser! Una altra vegada ja som a l'hivern. I, aprofitant l'avinentsa, avui parlarem d'un aucellet molt discret i mal de veure: el xalambrí.

Començarem pel nom científic i anirem complicant-nos la vida. *Prunella* és un diminutiu de **prunus**, la pruna, en llatí. Què fàcil per a nosaltres que parlem català!. Com ja sabreu, quan es fa referència a una fruita, flor, mineral o el que sigui aplicat a un ésser viu és pel color. Així es podria traduir com l'aucell del color de la pruna. De quin color? De la de tota la vida: violat-granat fosc. Però qui hagi vist mai un xalambrí no recordarà que tenguí aquest color per enlloc. Doncs se suposa que, realment, el nom és una derivació de **brunella**, és a dir, de color bru o marró. Ara començam a anar! Bé, tenim un au-

celló bru, si més no de l'esquena, i **melòdic**, per *modularis*. Això de melòdic és un poc exagerat ja que té un cant aspre i bastant agut. L'antic nom genèric *Accentor* era més fidel a la realitat, ja que ve del llatí **accentio**, és a dir, so persistent i pesat.

El nom balear de *xalambrí*, especialment eufònic, és d'origen menorquí per metàtesi de **xamerlí**, **sibi-lí** i tots ells de **Sibil-la**, és a dir profetessa, aplicat a les aus de crit agut com el mil-lenari cant del judici final. Potser Sibil-la prové de *sibilar*, xiular?

Està essent dur però hem de continuar. En català és *pardal de bardissa*, nom bastant adient ja que a primer cop d'ull pot semblar un *Passer* i, sovint, es mou pel sotabosc de les bardisses. En castellà

no se compliquen la vida i adapten el gènere antic i els dona *acentor común*; en gallec li diuen *azulenta común* pel color gris blavós del pit; en portuguès *ferreirinha*; en francès *accenteur mouchet* (petit, però també podria venir de l'antic verb *mucher*, amagar-se); en anglès tenen una certa polèmica, ja que el nom tradicional era *dunnock* (aucell marró) però el nom oficial és *hedge sparrow*, talment com en català i no tothom està d'acord en acceptar-ho; en alemany és *heckenbraunelle*, aucell bru de les bardisses, molt semblant al neerlandès *heggemus*, pardal de bardissa; i en italià és *passera scopaiola*, pardals del matolls. Ja per acabar, en basc li diuen *tuntun arrunt* i sembla que és el nom únic per a aquesta espècie i no té traducció sinó xalambrí comú. •

Un racó per descobrir

Es Saluet

Per Juanjo Bazán

La desembocadura del torrent des Saluet al Port d'Andratx és un dels meus llocs preferits per a l'observació d'aus. És el començament del recorregut del SAC (Seguiment d'Aucells Comuns) que faig 4 vegades a l'any des de ja fa 10 anys, i crec que conec bé els aucells que es mouen per aquí i, el que és pitjor, que segurament ells em coneixen a mi.

L'àrea protegida, de 21'5 hectàrees, ho està sota la LEN (Llei 1/1991 d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears). Aquest itinerari comença davant del parc infantil públic, en una zona de salicòrnies en la qual podem endinsar-nos uns metres per observar a l'interior. Després podem seguir el recorregut cap al port vora la zona protegida o vora la mar observant les aus marines que es poden veure des del passeig. Al final del passeig creuem el pont de vianants per a albirar la colònia d'ànneres i des d'aquí ens dirigirem a la desembocadura del torrent del Saluet per a observar les barques. Podem recórrer aquest tram pels dos costats del torrent. Després agafarem el camí des prat,

des d'on tenim una bona perspectiva de la zona i caminarem fins a sortir de la zona protegida. Com la zona és petita no ens durà gaire temps fer aquest petit recorregut i el meu consell és moure's molt poc a poc si volem realment descobrir les espècies presents. L'ideal, si volem observar aus, és fer aquest itinerari molt prest al matí, l'hora que circula manco gent per la zona.

El torrent arriba al port i baix un entretingut pont de vianants desenes d'ànneres i gavines i qualche corb marí (*Phalacrocorax aristotelis*) es deixen alimentar pels passejants. Aquí els nins més petits mai s'avorreixen podent observar les aus de tan a prop.

La desembocadura del torrent pròpiament dita és tal vegada el racó més bell, tot i que també és el més humanitzat, ja que és junt als primers edificis del port, però també té el seu encant. Les petites embarcacions mig amagades entre el canyissar i col·locades a ambdós costats del torrent regalen una imatge única. A primera hora del matí, abans que comenci el bullici del port és un lloc interessant per a observar-hi els

omnipresents collverds (*Anas platyrhynchos*) i altres espècies com la xivitona (*Actitis hypoleucos*) o l'agró blanc (*Egretta garzetta*) i, a l'hivern, sovint aturat a les barques, l'acolorit arner (*Alcedo atthis*). Entre les anàtides que he pogut observar aquí, a més del collverd, hi ha el coer (*Anas acuta*), la cetla rossa (*Anas crecca*), i fins i tot un cigne (*Cignus olor*), que va passar baix el pont del port una bona temporada. Posteriorment dues parelles de cignes (adquirides per l'Ajuntament d'Andratx i ubicades a Can Fasser) tendrien aquí la seva llar, tot i que deixaren la zona recentment per anar-se'n, ni més ni manco, que a sa Calobra.

Can Fasser és el nom de la finca pública que acull la major part de l'espai que ocupa la zona en què observarem la major part de les aus. La vella casa en runes de Can Fasser domina el centre de l'entorn.

Una espècie que hi trobam present tot l'any és l'agró blau (*Ardea cinerea*). El veurem sovint aturat a sobre el terrat de la vella casa de Can Fasser. Aquí poden observar-se tot tipus d'ardeides segons l'època de l'any. A més de l'agró blau he ob-

servat l'agró roig (*Ardea purpurea*), l'agró blanc (*Egretta garzetta*), el toret (*Ardeola ralloides*), l'esplugabous (*Bubulcus ibis*), l'orval (*Nycticorax nycticorax*) i el suís (*Ixobrychus minutus*), fins i tot hi he pogut fotografiar aquest hivern l'esquiú bitó (*Botaurus stellaris*). També he observat a la tardor grues (*Grus grus*) rumb sud volant a gran altura sobre el Saluet.

Les espècies que podem albirar tot l'any en el Port d'Andratx són les gavines comunes (*Larus michahellis*) i les roges (*Larus audouinii*). El corb marí és també sempre present al port. A l'hivern s'hi deixa veure qualche corb marí gros (*Phalacrocorax carbo*) i al novembre de 2009 ens visitaren durant uns dies dos confiats pingdais (*Alca torda*).

Entre les salicòrnies i el canyet cada hivern s'ha pogut observar un petit grup d'hortolans de canyet (*Emberiza schoeniclus*). A l'estació freda també hi són presents les tinitines sordes (*Anthus pratensis*) i els xàtxeros cendrosos (*Motacilla cinerea*) i blancs (*Motacilla alba*), i una au que dóna color al salicornar a l'hivern és la blaveta (*Luscinia svecica*). També hi he pogut apreciar amb freqüència el picaplatges petit (*Charadrius dubius*) i el cegall (*Gallinago gallinago*).

Entre el canyissar és fàcil trobar de vegades faisans (*Phasianus colchicus*). Tot l'any hi són presents les gallinetes d'aigua (*Gallinula chloropus*) i en els darrers anys també s'ha deixat veure amb freqüència qualche gall faver (*Porphyrio porphyrio*).

A la primavera acudeixen al canyissar per alimentar-se totes les espècies d'hirundínids que podem observar a Mallorca, fins i tot fal·lies pàl·lides (*Apus pallidus*) i reials (*Apus melba*), i tan sols a 200 metres del Saluet vaig poder localitzar, el juliol de 2007, el primer niu d'oronella coa-rogenca (*Cecropis daurica*) citat a Balears. Cada any, una interessant colònia d'oronelles (*Hirundo rustica*) empra la vella casa de Can Fasser per a nidificar i és curiós observar-les entrar i sortir contínuament per les velles finestres de la casa per alimentar els seus polls.

Durant el pas migratori de primavera és molt fàcil observar el pas de grups d'oronelles i de cabots (*Delichon urbicum*), d'oronella coa-

Pingdai, *Alca torda*

Hortolà de canyet, *Emberiza schoeniclus*

rogenca i de cabot de vorera (*Riparia riparia*). També s'hi han aturat a descansar grups d'abellarols (*Merops apiaster*) uns dies abans de continuar el seu viatge. Fins i tot un jove de gaig blau (*Coracias garrulus*) va passar-hi uns dies a finals de juliol del 2009 i es deixà veure amb molta facilitat.

Al canyissar acudeixen també a caçar rapinyaires com l'esparver (*Aquila pennata*), el falcó (*Falco peregrinus*) o el xoriguer (*Falco tinnunculus*). Hi ha observacions de milana (*Milvus milvus*), esmerla (*Falco columbarius*), àguila peixatera (*Pan-*

dion haliaetus), falcó marí (*Falco eleonora*) i fins i tot aligots vespers (*Pernis apivorus*) de pas cap al nord acabats d'arribar del sud en migració. Moltes aus migratòries s'aturen a descansar aquí a la primavera en el seu viatge migratori cap al nord, procedents d'Àfrica i, possiblement, hagin passat abans per Eivissa.

Butxaquetes (*Cisticola juncidis*) i rossinyols bords (*Cettia cetti*) hi habiten tot l'any i a l'estiu s'amaguen dins les canyes buscarles de canyar (*Acrocephalus scirpaceus*) i grossa (*Acrocephalus arundinaceus*), entre d'altres.

Arner, *Alcedo atthis*

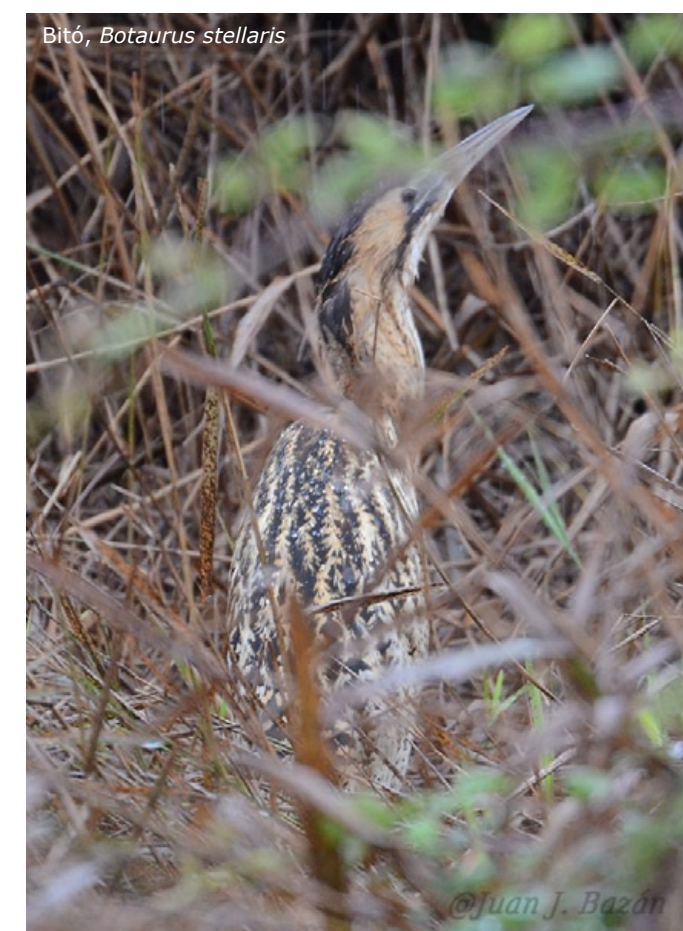

Entre les barques i el camí des Prat una zona oberta ens permet passejar i observar fringíl·lids com cadeneres (*Carduelis carduelis*) i verderols (*Carduelis chloris*). També hi trobem tot l'any gafarrons (*Serinus serinus*), gorrións teuladers (*Passer domesticus*) i gorrións barraquers (*Passer montanus*). Durant les èpoques migratòries s'hi poden observar acabats d'arribar del seu viatge migratori el coa-roja (*Phoenicurus phoenicurus*) i el vitrac barba-roig (*Saxicola rubetra*). El vitrac (*Saxicola torquatus*) hi és tot l'any i és una de les espècies més fàcils d'observar en aquesta àrea propera a les barques.

Igualment he observat per aquí algunes exòtiques com la cotorra de Kramer (*Psittacula krameri*), un divertit, renouer i ja desaparegut grup de minà comú (*Acridotheres tristis*) o, darrerament, els becs de corall senegalesos (*Estrilda astrild*).

Les espècies que he mencionat són les més interessants o les més fàcils d'observar, però en tots aquests anys he vist aquí moltes espècies més que us deix descobrir a vosaltres mateixos. Crec que aquesta zona humida, tan petita com rica en

espècies d'aus, mereix ser protegida de la pressió urbanística de l'entorn i conservada per a les properes generacions de persones... i d'aus!

Agró, *Ardea cinerea*Blaveta, *Luscinia svecica*Gaig blau, *Coracias garrulus*Bitó, *Botaurus stellaris*Toret, *Ardeola ralloides*

En aquest número del Busquet encetem una nova secció dedicada als altres vertebrats voladors, les ratapinyades. Aquestes fascinants criatures comparteixen amb les aus la seva capacitat de volar de manera activa, tot i que en realitat tenen poc a veure les unes amb les altres.

DAVID GARCÍA

Les ratapinyades de les Illes Balears

Per Gemma Carrasco i David García

Ratapinyada ratera grossa, *Myotis myotis*

Per què una secció de ratapinyades a Es Busqueret?

Les ratapinyades són mamífers que, al igual que les aus, han sofert una sèrie d’adaptacions al llarg de l’evolució per arribar a dominar el cel. Des d’un punt de partida diferent, aus i quiròpters han aconseguit desenvolupar una mateixa estructura, les ales, per a una mateixa funció, el vol, en un procés que es denomina convergència evolutiva.

Entre els mamífers aquesta característica és excepcional, no hi ha cap altre grup que sigui capaç de desplaçar-se amb vol actiu. Això sí, les ratapinyades presenten altres característiques que sí són típiques dels mamífers, com és tenir el cos recobert de pèl, ser capaços de man-

tenir la seva temperatura constant (són homeotermes), tenir pavellons auditius, parir cries i alletar-les...

Les ratapinyades, malgrat tractar-se d’uns animals insòlits, són els eterns desconeguts. Els seus hàbits nocturns i el fet que utilitzin per descansar refugis en general amagats i poc accessibles fan que la seva detecció sigui complicada. I aquesta desconexença condueix sovint a temors infundats que en ocasions posen en perill la seva supervivència. Les ratapinyades són animals inofensius que, a més, juguen un paper ecològic molt important, en actuar com a controladors naturals d’infinat d’insectes, i contribueixen, per tant, a la lluita contra moltes plagues perjudicials per als boscos i els cultius.

En aquesta nova secció, a més

de descobrir les curiositats dels quiròpters, ens anirem centrant en cada una de les espècies de ratapinyades que podem trobar a les nostres Illes, per conèixer-ne les característiques, la seva biologia, quins són els seus refugis de descans i zones d’alimentació, l’estat de conservació i què podem fer per contribuir a la seva preservació.

Curiositats: ecologia i biologia

Les ratapinyades, agrupades dins l’ordre dels quiròpters (nom d’origen grec que significa mans alades), són un grup relativament antic que va aparèixer fa uns 65 milions d’anys. Els quiròpters són els únics mamífers terrestres autòctons de Balears, això vol dir que varen arribar

	Espècie	Nom científic	MA	ME	EI	FO
Família Rhinolophidae	Ratapinyada grossa de ferradura	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>				
	Ratapinyada petita de ferradura	<i>Rhinolophus hipposideros</i>				
	Ratapinyada de ferradura mediterrània	<i>Rhinolophus mehelyi</i>				
Família Vespertiliolidae	Ratapinyada ratera grossa	<i>Myotis myotis</i>				
	Ratapinyada d’orelles dentades	<i>Myotis emarginatus</i>				
	Ratapinyada ratera grisa	<i>Myotis escaleraï</i>				
	Ratapinyada d’aigua	<i>Myotis daubentonii</i>				
	Ratapinyada de peus grossos	<i>Myotis capaccinii</i>				
	Ratapinyada comuna	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>				
	Ratapinyada petita	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>				
	Ratapinyada de Nathusius	<i>Pipistrellus nathusii</i>				
	Ratapinyada de vores clares	<i>Pipistrellus kuhlii</i>				
	Ratapinyada de muntanya	<i>Hypsugo savii</i>				
	Nòctul petit	<i>Nyctalus leisleri</i>				
	Ratapinyada dels graners	<i>Eptesicus serotinus</i>				
	Barbastela	<i>Barbastella barbastellus</i>				
	Orelluda grisa	<i>Plecotus austriacus</i>				
	Ratapinyada de cova	<i>Miniopterus schreibersii</i>				
Família Molossidae	Ratapinyada de coa llarga	<i>Tadarida teniotis</i>				

Situació dels quiròpters a Mallorca (MA), Menorca (ME), Eivissa (EI) i Formentera (FO). En verd, present; en gris, pendent de verificar; en vermell, extingit.

DAVID GARCÍA

fins a l’illa pels seus propis mitjans, a diferència de la resta de mamífers terrestres que han estat introduïts per l’home.

Desenvolupen la seva activitat durant la nit i les hores crepusculars, i utilitzen per orientar-se un sistema de sonar, anomenat ecolocalització, que consisteix en l’emissió de sons d’alta freqüència (ultrasons, inaudibles per a l’oïda humana) que en xocar amb un objecte són reflectits i recollits per les orelles. Això els permet crear-se un mapa mental tridimensional del seu entorn, de manera que en la foscor són capaços no només d’evitar petits obstacles durant el seu ràpid vol, sinó que a més poden al mateix temps detectar, reconèixer i localitzar els petits insectes que els han de servir d’aliment.

A diferència d’altres mamífers, les ratapinyades són incapaces de crear els seus propis refugis, depenen de la disponibilitat que n’hi hagi al medi on viuen. És per aquest motiu que l’existència de refugis adients és un factor fonamental, i moltes vegades limitant, en la distribució i l’abundància de les diferents espècies de ratapinyades.

Necessiten llocs tranquils on amagar-se en els períodes de repòs hivernal i de cria, com també per descansar durant el dia. No totes les espècies de ratapinyades ocuparan el mateix tipus de refugi: hi ha una àmplia diversitat en funció de les preferències de cada espècie. Algunes utilitzen les cavitats subterrànies per arrecerar-se; altres, en canvi, s’estimen més els forats dels arbres o les esquerdes dels penya-segats. Fins i tot podem trobar espècies que es refugien a les edificacions abandonades o en ús, aprofitant petits trencs a les parets o forats als sostres.

Les ratapinyades són en general animals gregaris, amb complexes relacions socials. Adapten el seu cicle biològic a la disponibilitat d’aliment. Així, a la tardor es reuneixen en refugis on tindrà lloc l’aparellament, i les femelles fan un reservori d’esperma per iniciar la gestació a la primavera següent, o bé inicien la gestació però aturen el desenvolupament embrionari durant l’hivern, època en que les baixes temperatures fan que les ratapinyades entrin en un estat de letargia. A la primavera, quan torna la disponibilitat d’aliment, les femelles

comencen o reinicien la gestació, que durarà entre 6 i 8 setmanes. Llavors es reuneixen a les colònies de cria per donar a llum a principis d’estiu i alleten els seus petits durant unes 6 setmanes, després de les quals els joves comencen a volar tots sols lluny del seu refugi per cercar el seu propi aliment. Això passa al final de l’estiu, i a la tardor torna a començar el cicle...

Amenaces

Es donen certes circumstàncies que fan que les ratapinyades siguin especialment sensibles als problemes de conservació. Per una banda, el seu comportament gregari provoca que en determinades èpoques de l’any un elevat nombre dels efectius d’una mateixa població es trobin concentrats en un determinat lloc. En el cas que en aquest moment aparegués una amenaça s’afectaria un elevat percentatge de la població i, per tant, les conseqüències sobre l’espècie podrien ser greus. Per una altra banda, el fet que només tinguin una cria per any provoca que la recuperació de les poblacions requereixi un llarg període de temps.

Un dels factors que influeix de forma important en l'estat de les poblacions de quiròpters és la disponibilitat de refugis adients en cada una de les fases del seu cicle vital. Les molèsties causades en les cavitats subterrànies en el cas de les espècies cavernícoles, les noves construccions amb baixa disponibilitat de fissures i esquerdes en les espècies antropòfiles, i la manca de boscos madurs amb arbres adients per a les espècies de bosc poden condicionar el creixement o manteniment de les poblacions.

L'ús de pesticides es considera

que ha estat una de les principals causes del declivi de les poblacions que es va observar durant les darreres dècades, per acció directa de la seva toxicitat sobre les ratapinyades i, indirectament, per reduir la quantitat d'insectes disponibles per alimentar-se.

Altres factors poden influir en la conservació de les diferents espècies de ratapinyades, com poden ser: les molèsties directes, l'augment d'afluència de visites a les coves, la pèrdua d'hàbitats d'alimentació, la destrucció o degradació dels refugis, els atropellaments a carreteres, els

tancaments no adients de les cavitats subterrànies o els incendis forestals, entre d'altres.

Les ratapinyades de les Illes Balears

A les Illes es poden trobar fins a 19 espècies (Taula 1), que pertanyen a 3 famílies diferents. Totes estan incloses al Catàleg Espanyol d'Espècies Amenaçades, la qual cosa implica que, igual que per a qualsevol altre espècie animal del catàleg, està prohibit causar-los molèsties o destruir o deteriorar els seus llocs de

cria, hivernada o repòs.

D'aquestes 19 espècies, a l'illa de Mallorca n'hi ha una considerada extinta, la ratapinyada de ferradura (*Rhinolophus ferrumequinum*), la ratapinyada mediterrània (*Rhinolophus mehelyi*). Per altra banda, la cita de nòctul petit (*Nyctalus leisleri*) està encara pendent d'avaluar, ja que la presència d'aquesta espècie a les Illes desperta certs dubtes.

A més, entre les ratapinyades de les Illes Balears, n'hi ha una que es considera en perill d'extinció, la ratapinyada de peus grossos (*Myotis capaccinii*), i quatre que es con-

sideren vulnerables: la ratapinyada grossa de ferradura (*Rhinolophus ferrumequinum*), la ratapinyada ratera grossa, (*Myotis myotis*), la ratapinyada d'orelles dentades (*Myotis emarginatus*) i la ratapinyada de cova (*Miniopterus schreibersii*). Per a aquestes cinc espècies l'administració ha d'elaborar plans de conservació i de recuperació que permetin garantir un coneixement suficient de les poblacions i establir mesures per a la seva protecció. Des de fa uns anys, membres de SECEMU (Associació Espanyola per a la Conservació i l'Estudi de les Ratespinyades)

des) i d'IRBI (Iniciativa de Recerca de la Biodiversitat de les Illes) realitzen un seguiment de les principals colònies d'hivernació i de cria de les Illes, en estreta col·laboració amb l'administració pública.

Durant els següents números de la revista anirem mostrant les peculiaritats de cada una d'aquestes espècies, perquè pugueu conèixer un poc millor aquestes curioses criatures i acostar-vos al seu desconegut món.

DAVID GARCÍA

Ratapinyada petita,
Pipistrellus pygmaeus

Aquesta vegada ens centrarem en els tords, ocells típicament hivernals, i concretament en el tord (*Turdus philomelos*) i en la grívia (*Turdus viscivorus*).

El tord en general són comuns i abundants durant l'hivern, sent el *T. philomelos* el que, en principi, tendrem més facilitat per veure. Així i tot són animals una mica esquius, possiblement per la persecució que pateixen aquí ja que són espècies cinegètiques. Per tant, conèixer el cant i altres sons de contacte o alarma serà també de molta utilitat per localitzar-los.

El tord

de mida més petita que per exemple la mèrlera, el veurem a primer cop d'ull com un ocell de color marró bastant homogeni per la part superior i claret per la part inferior. Si el podem observar un moment es distingeix el favat negre-marró que destaca sobre el pit i ventre. El pit i costats tenen tons ocres, el ventre i infracobertores caudals són de color blanc, i la part inferior de les ales també ocres. Si ens fixam amb el cap destaca la llista malar ben marcada que enmarquen el barbó i gola blancs, i la cella difuminada de color blanc-ocre. Els sons més típics que ens permetran detectar el tord són el cant i el "zit" que típicament fa en vol o quan és espantat del seu posador. El cant és el més melodiós de tots els que anomenam dins el grup general dels tords, d'aquí el seu nom científic *philomelos*; de fet, és l'únic tord que sentirem cantar a les Balears. Les seves melodies llargues i potents són fàcils de reconèixer i és junt amb el ropit el típic so dels camps i boscos a l'hivern.

La grívia

és l'espècie de tord més grossa que tenim passant l'hivern a les Balears, sent bastant menys comú que el tord i més localitzada.

El tord i la grívia

El disseny i dibuixos del plomatge de la grívia són semblants al del tord, però ja d'entrada detectarem que és un ocell més corpulent i més claret que el seu cosí *philomelos*. Les parts superiors són marró clar i més pàl·lid en la zona del carpó. També té més blanquinoses les cobertores grosses més externes i puntets blancs a les cobertores mitjanes. La coa és més llarga i amb els vèrtex de les rectrius externes blanquinosos. El favat del pit i ventre de la grívia és de puntets més redons que el del tord i sobre un fons més blanc. Si podem observar bé el cap veurem que també és en general més clar que el del tord, destaca una mitja lluna blanca que li enmarca la galta i la gola també blanca. Aquí a les Balears no sentirem cantar la grívia però si podem distingir el seu trek trek de reclam i so d'alarma.

Copenhaguen al novembre

Per **Pere Garcias**

Realment mai m'hauria imaginat que faria un viatge a Copenhaguen al novembre però ja que, per diverses raons, em vaig veure en aquesta tessitura pensí que podria fer un petit tast de l'ornitofauna ciu-

tadana i aquest n'és el resultat.

El primer que et crida l'atenció quan baixes de l'avió és el fred i, sobretot, la grisor de l'ambient. Sí, no és estrany que els nòrdics aprofitin qualsevol excusa per fugir d'aquest

clima aspre i inhòspit a contrades més temperades per poder beure, literalment, els raigs del sol com si fossin grans llangardaixos lactis.

Copenhaguen és una ciutat gran, d'uns dos milions d'habitants,

però molt extensa. Està farcida de parcs, llacs i canals, a més de tenir un port enorme amb quantitat de entrades, marines i molls. És molt plana i a penes s'aixeca unes desenes de metres sobre el nivell de la mar. Amb tants de parcs s'espera trobar una munió d'aucells de diverses espècies, però després d'un primer passeig es va descobrir la vertadera dimensió: molts d'individus de poques espècies. Anem per feina.

Fins al tercer dia no vaig sentir el primer gorrió (*Passer domesticus*) i veure'l em dugué un dia més. Per contra, el ferrerico (*Parus major*) i el capferrerico blau (*Cyanistes caeruleus*) són molt comuns als arbres dels parcs, molts dels quals són plens de baies vermelles on un espera veure esbarts d'ocells sedosos (*Bombicilla garrulus*) però jo no vaig tenir sort. Altres passeriformes són el ropit (*Erithacus rubecula*), per cert molt esquiú, la mèrlera (*Turdus merula*) no és massa escassa però res comparat amb la densitat de Palma, i el passaforadí (*Troglodytes troglodytes*). També es veuen estornells (*Sturnus vulgaris*), però res a veure amb les concentracions que es donen per aquí.

Els còrvids són, per contra, la família més ben representada. La garsa (*Pica pica*), la cornella (*Corvus monedula*) i la gralla mantellada (*Corvus cornix*) són extremadament abundants i, junt amb els coloms domèstics (*Columba livia* var. *domestica*), són les espècies terrestres dominants a la ciutat. Són molt descarats, com un espera d'ells, i tot lo dia grufen pel carrer cercant engrunes. Fins i tot no es tallen a treure el fems de les papereres amb la inestimable ajuda de les gavines argentades (*Larus argentatus*). No és rar veure gralles i cornelles damunt els manillars de les omnipresents bicicletes albirant per si veuen res que dur-se al bec.

I ja introduït el tema de les marines i aquàtiques parlarem de les gavines. La més abundant és, amb diferència, la gavina d'hivern (*Chroicocephalus ridibundus*). És per tot arreu, pels parcs, llacs i carrers de la ciutat. La segona és l'argentada i la tercera la vulgar (*Larus canus*). Aquestes dues són més abundants als llacs i als molls del port però la vulgar també tresca pels parcs. Als llacs més grans són comuns els coll-

Gavina vulgar, *Larus canus*

Gralla, *Corvus frugilegus*

Picasoques blau, *Sitta europaea*

Ferrerico blau, *Cyanistes caeruleus*

blaus (*Anas platyrhynchos*), les fotges (*Fulica atra*), els cignes (*Cygnus olor*), per cert quasi tots anellats amb color, moretons (*Aythya ferina*) i siuladors (*Anas penelope*). Però l'espècie més abundant és el moretó de puput (*Aythya fuligula*), que es compta per centenars. També es veuen corpetasses (*Phalacrocorax carbo*), agrons (*Ardea cinerea*) i uns pocs cabussos grossos (*Podiceps cristatus*) hivernants.

Moretó de puput, *Aythya fuligula*

Aprofitant que llogàrem un cotxe tres dies vaig poder fer un tast, molt breu, de les aus de fora vila. El primer que s'ha de dir és que el paisatge danès és molt monòton: camps ondulats infinits, molts dels quals sembrats de remolatxa sucrera, brufats de bardisses i granges, rars boscos de faigs i molts, molts de llacs, basses i camps embassats. Amb un camp tan poc variat no s'espera una gran diversitat aviària i així és. La graula (*Corvus frugilegus*) és molt abundant com els altres còrvids ja esmentats. Els faisans (*Phasianus colchicus*) són bastant comuns en els camps a prop de les bardisses, on també es poden veure gorrons barraquers (*Passer montanus*), hortolans grocs (*Emberiza citrinella*) i pinsans borroners (*Pyrhula pyrhula*). Als arbres vora les carreteres es poden observar aligots (*Buteo buteo*), encara que pocs, i una solitària milana (*Milvus milvus*) feia giravolts contra el vent moderat, sempre present. De visita a un edifici històric, que ara no record bé quin era, per cert tancat a la visita durant tot l'hivern, en un bosquet mixt vaig poder veure picasques blau (*Sitta europaea*), ferrerics i ben al capcurucull dels arbres tords burells (*Turdus pilaris*). Aquí vaig veure una espècie nova per a mi: el feric capnegre (*Poecile montanus*); entre nosaltres, no gaire memorable més enllà de la novetat.

Ja per acabar faré menció dels prats marins, que són els camps costaners de les zones intermareals on no es veu clarament on acaba la terra i on començar la mar. És un paisatge que al mediterrani no coneixem, si més no, a les Balears. Aquí es veuen unes concentracions brutals de fuells (*Pluvialis apricaria*) i juies (*Vanellus vanellus*), a més de les inevitables gavines. El que més em feu copsar l'ambient escandinau va ser la visió d'un grupet d'oque de collar (*Branta bernicla*) volant a pocs metres de la superfície amb un lleu onatge, mar arrissada, ambient gris, fina pluja, vent moderat gelat i remor marí... molt maco per veure'l a un documental però realment incòmode al terreny.

Quadern de camp

Per **Steve Nicoll**

Set 30 Observació de dos exemplars de fuell de collar (*Eudromias morinellus*) a la mola de l'Esclop (Andratx, Mallorca). Les cites d'aquesta espècie, raresa a Balears, són cada any més nombroses, possiblement a causa d'un augment d'observadors en el camp. Jaume Canals.

Oct 03 Dins la campanya d'anellament de migració postnupcial a l'illa de l'Aire (Menorca) s'anella un busqueret xerraire (*Sylvia curruca*), raresa nacional. És la segona captura d'aquesta espècie en el mateix lloc durant aquest any.

Oct 10 Festival de rareses nacionals en el P.N. de Cabrera. S'observa el mateix dia un hortolà menut (*Emberiza pusilla*), un exemplar juvenil de passerell carminat (*Carpodacus erythrurus*) i ni més ni menys que 6 exemplars d'ull de bou cellard (*Phylloscopus inornatus*)!. És el nombre màxim d'exemplars vists a la vegada a Espanya d'aquesta espècie. Miguel Rouco, Daniel López, Juan Sagardía et al.

Oct 16 S'observa una gavina cendrosa (*Larus canus*) en el port de Palma. Aquesta raresa a Balears també ha comptat amb observacions regulars els darrers anys. Maties Rebassa.

Nov 01 Novembre. Com cada tardor, la congregació d'estornells (*Sturnus vulgaris*) a l'horabaixa s'Albufera per passar-hi la nit és espectacular. Són centenars de milers els individus que formen densos niguls que, a la vegada, atreuen depredadors com el falcó (*Falco peregrinus*) i l'esmerla (*Falco columbarius*).

Hortolà menut, *Emberiza pusilla*

MIGUEL ROUCO

Ull de bou cellard, *Phylloscopus inornatus*

MIGUEL ROUCO

Més que aucells

Text de **Carolina Constantino**
Dibuixos de **Cati Artigues**

Quan arriben les primeres pluges de final d'estiu i les temperatures es moderen, els fongs es preparen per emetre els seus delicats fruits: els bolets. A dia d'avui s'han descrit a les Balears 1894 espècies de fongs i mixomicets (dada de finals de l'any 2012), el que demostra que les Illes són molt riques en micoflora.

Un bolet relativament freqüent als alzinars de la serra de Tramuntana és *Leccinum lepidum*, denominat popularment pixacà d'una manera un poc despectiva, malgrat que és un excel·lent comestible. Possiblement, el nom de pixacà té a veure amb la coloració groguenca (que podria recordar el color de l'orina) dels himenis d'alguns d'aquests bolets.

D'una manera més general, els denominats popularment pixacans són fongs basidiomicets de la família Boletaceae, ben presents als pinars, alzinars i garrigues de les Illes Balears. Les espècies d'aquesta família, tret d'algunes excepcions, es caracteritzen principalment per presentar un himeni tubular amb aparença d'esponja que recobreix la part inferior del capell. Aquesta família inclou espècies tan corrents com *Suillus collinitus*, *Suillus mediterraneensis*, *Boletus pulchrotinctus*, l'apreciat i no gaire freqüent *Boletus aereus* i el tòxic *Boletus satanas*. També inclou espècies que, per la seva raresa, cal protegir com *Xerocomus persicolor* i *Xerocomus roseoalbidus*.

El peu és ben massís i esdevé cilíndric en els exemplars més adults i amb la base un poc corbada. És de color groguenc i presenta unes petites esquames atapeïdes bastant evidents.

La carn del bolet és de blanquinosa a groguenca i torna rogenca en contacte amb l'aire i, amb el temps, es va oxidant cap a grisenc. És compacta, d'olor suau i gust dolç i agradable, el que permet que sigui un bolet apreciat pel seu ús culinari.

Leccinum lepidum té un capell de 10 a 20 cm de diàmetre, amb el marge arrodonit i una cutícula d'un color marronós més o menys variable, que no se separa amb facilitat, a diferència d'altres pixacans. La part inferior del capell està formada per un himeni amb tubs llargs, de color groc intens que amb el temps pot arribar a tornar groc olivaci, i petits porus rodons i ben atapeïts.

Leccinum lepidum un pixacà d'alzinar

**La majoria d'animals ho tenen clar.
I tu, quin "bando" tries?**

Fes-te del GOB

Visita www.gobmallorca.com i uneix-te a nosaltres

Es Busqueret, i molts altres continguts ornitològics a www.gobmallorca.com/ornitologia